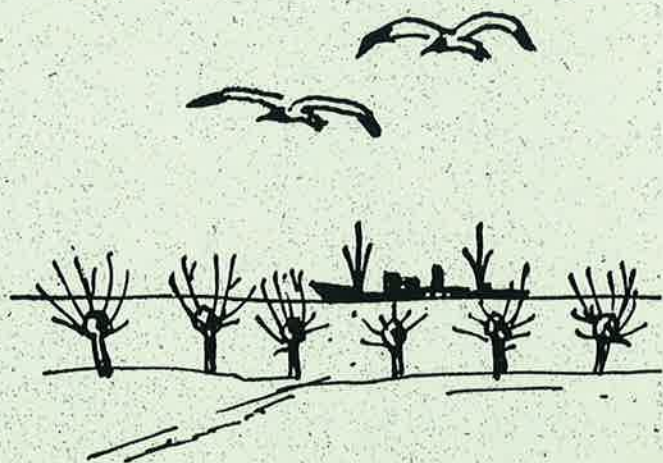

P O L D H E E M R

Slachtmaand.

1e JAARGANG nr. 3

uitgegeven door de HEEMKUNDIGE KRING VAN DE
ANTWERPSE POLDER v.z.w. LILLO - ANTWERPEN.

P.R. 1162.94

BESTUUR DER VERENIGING

=====

Ere-Voorzitters : Tijsmans, Schepen van de stad Antwerpen.
Z.E.Aalmoezenier Eelen der Binnenvaart.

Voorzitter : Graaf Daniel Le Grelle, Berendrecht.

Onder-Voorzitter : Van den Bergh Albert, architect, Stabroek.

Penningmeester : Geerts Gaspar, L.H.C.W., Stabroek.

Leden : Van Eyken Dré, Zandvliet.

Van der Goten Kees, Zandvliet.

Bauweraerts Piet, Antwerpen.

Secretaris : Kuypers Jos, Lillo.

Commissarissen : Kanora Hendrik, Ekeren.

Jacobs Louis, Zandvliet.

=====
Secretariaat : Havenmarkt, 7, Lillo.

Tel. : 73.60.74

Redactie : Heeffter Stanny
De Keyserhoeve, 26
Zandvliet.

Tel. : 73.67.08
=====

IN DIT NUMMER

- 1- POLDERROMANS door Fr. Bresseleers.
- 2- WEERSPREUKEN
- 3- VARKENSSLACHTEN
- 4- KLEINE GEDICHTJES - GROTE GEZICHTJES
- 5- STABROUCK
- 6- KWIRREL KWARREL
- 7- POLDERNIEUWS

- - - - -

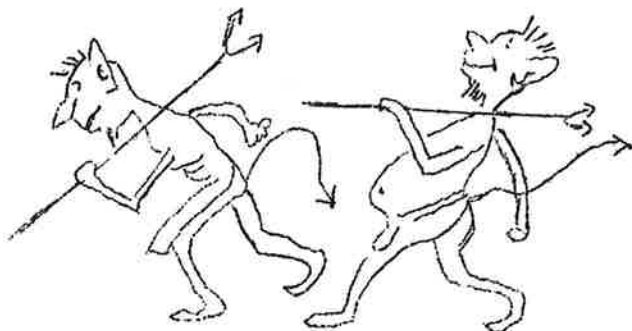
- - - - -

. - - - -

- -

-

ZETDUIVELTJES

U las in ons vorig nummer :

2e Jaargang : dit moest
natuurlijk zijn : 1e Jaargang.

- - - -

In het artikel Brazilianen
zonder ~~Brazilië~~ moet "ruige heide"
vervangen worden door "kouw waai"

- - - -

=====

P O L D E R R O M A N S

Het ligt in onze bedoeling in deze bijdrage een bondig overzicht te geven van de door ons gekende geschreven verhalen, die een historische of een verdichte gebeurtenis behandelen, welke zich voordeed ergens in de Antwerpse Polder.

Kan het aantal van onze polderromans en -novellen niet biezonder groot genoemd worden, toch mag men niet zeggen, dat de Antwerpse Polder gans gespeend is gebleven van eigen streekverhalen. Wij kennen er in elk geval zowat een half dozijn. Min of meer naar de tijdsorde van de publikatie kunnen we vermelden :

1.- <u>De Plannen van Peerjan</u>	door	Domien Sleeckx (1868)
2.- <u>Kees Doorik</u>	"	Georges Eekhoud
3.- <u>De Groene Swaen</u>	"	Emiel Van Hemeldonck
4.- <u>De Oude Ast</u>	"	Constant Hendrickx (1958)
5.- <u>Celle</u>	"	id.
6.- <u>De Stille Waters</u>	"	I.M. Van Rompaey-de Lannoy
7.- <u>De Paap van Stabroek</u>	"	Armand Boni

Er valt in deze polderverhalen een merkkelijk verschil waar te nemen t.a.v. de omvang, de literaire waarde, alsmede de tijd en de plaats waarelk verhaal in de Polder gesitueerd wordt. Nummers 1 en 2 van hoger vermelde verhalen behandelen onderwerpen uit de 19e eeuw. De gebeurtenissen in nummers 4 en 5 kunnen wel ietwat jonger zijn. Nummers 3 en 7 gaan terug naar de 16e eeuw, en nummer 6 verhaalt een tragische poldergeschiedenis tussen de beide wereldoorlogen in de 20e eeuw.

Van de polderdorpen wordt Stabroek het meest genomen als plaats van de handeling in het verhaal. Zulks is alvast het geval voor de trilogie van E. Van Hemeldonck (3) en die van Armand Boni (7), wellicht ook voor de verhalen van C. Hendrickx (4 en 5). Verder komen nog voor de polderdorpen Berendrecht-Lillo in "De Stille Waters", Hoevenen in "Kees Doorik", Oosterweel in "De Plannen van Peerjan".

Opvallend is het wel, dat de hierboven genoemde polderromans op een paar na geschreven werden door auteurs, die zelf geen rasechte poldernaars zijn. Begrijpelijk waren de auteurs toch goed bekend met de Antwerpse polderstreek, hetzij door familiale aangelegenheden, hetzij door tijdelijk verblijf in de streek, zoals dit het geval was voor Georges Eekhoud.

Achtereenvolgens zullen we hierna elk van de hoger aangegeven polderverhalen even nader bekijken.

1. De Plannen van Peerjan. In dit verhaal van niet al te grote omvang schetst Domien Sleeckx een liefdeshistorie te Oosterweel in het midden van de 19e eeuw. Wij krijgen bij deze gelegenheid een beschrijving van de Ekerse dorpskermis in de tijd, dat tijdens de kermis op bloedige wijze de strijd werd uitgevochten tussen minnaars uit naburige dorpen. Het verhaal eindigt op een vrolijke wijze met het huwelijk van Bruno en Loke, een boerenmeid. Inhoud en vorm van het verhaal leunen aan bij de romantiek van de 19e eeuw.
2. Kees Doorik. Dit werk van Georges Eekhoud, een franssprekend schrijver uit Antwerpen, heeft evenmin als dit van D. Sleeckx een grote omvang. Het boek, dat in het Nederlands vertaald werd, geeft ons de tragische historie(historie) van de uitbestede Kees Doorik. Wij krijgen er meteen een beschrijving van de gansrijdersfeesten in de Antwerpse Polder. De dorpen Putte, Kapellen, Stabroek, Berendrecht en Hoevenen worden hierbij betrokken. In tegenstelling

met "De Plannen van Peerjan" eindigt het verhaal van "Kees Doorik" met een moord door Kees op zijn tegenminnaar uit Berendrecht. Met de ballade van de gansrijders heeft G. Eekhoud in zijn "Kees Doorik" iets typisch van de polderstreek blijvend gemaakt.

3. De Groene Swaen. In deze zwaarwegende trilogie van 1100 bladzijden ligt het verhaal gekoncentreerd rond het huis "De Groene Swaen" de hoeve van de Janssone's te Stabroek. De titanische strijd wordt erin weergegeven van de Janssone's, die hun akkers en weiden willen beschermen tegen de overstroming van het Scheldewater, zulks vooral in de 16e eeuw tijdens de woelingen en gevechten in en rond Antwerpen.

E. Van Hemeldonck, die te Vosselaar in de Kempen woont, stamt niet uit de Polder. In zijn jonge jaren woonde hij een tijd te Lillo. Het huis "De Groene Swaen" te Stabroek is hem overbekend wijl zijn echtgenote stamt uit het huis van de Janssone's.

4. De Oude Ast. De herberg "De Oude Ast" of het erf waar C. Hendrickx zijn verhaal hoofdzakelijk laat gebeuren, ligt in een polderdorp "waar de nonnekes van het gesticht de lijken gaan afleggen". Zulks laat vermoeden dat Stabroek bedoeld wordt. Irene, alias Reinke of de hoofdfiguur van de roman, die nooit zichzelf zoekt, voelt haar warm hart kloppen voor haar zieke broer én ook voor de verminkte jonge man met wie zij na veel tegenstribbelen van de ouders ten slotte toch in het huwelijk mag treden. Zulke liefdeshistorie is van alle volken, van alle landen en van alle tijden. Maar de herbergnaam "De Oude Ast" wijst ons op een drogerij van bitterpeeen, en dergelijke drogerijen of asten waren er vroeger op meerdere plaatsen in onze Polder.

5. Celle. In het weekblad "De Polder" liet C. Hendrickx (deknaam "Poldermeeuw") benevens "De Oude Ast" ook "Celle" verschijnen in feuilletonvorm. Celle, de verkorting van Marcel, is het verhaal van een weggejaagde boerenknecht, die later toch trouwen mag met de dochter van de hoeve waar hij afgedankt werd. Evenals "De Oude Ast" behandelt "Celle" een huwelijk tussen mensen met standenverschil, een situatie die zich overal kan voordoen, maar die hier wordt voorgesteld ergens in de Polder. Zoals Eekhoud in zijn "Kees Doorik" brengt C. Hendrickx in zijn "Celle" er de Putse kermis bij te pas.

6. De Stille Waters. Eén van de hoofdpersonages in deze roman is de hoofse polderboer Jaak Verbist. De plaats van de tragische liefdesgeschiedenis, die Mevr. Van Rompaey-de Lannoy ons vertelt in haar boek van 328 bladzijden, ligt in de omgeving van de wielen te Lillo-Berendrecht. Zulke wielen of welen zijn vaak stille waters met diepe gronden. Dit is ook het geval met de wielen in de omgeving van de verdwenen suikerfabriek en van de bloembollenvelden, welke in het boek mede aangegeven staan.

7. De Paap van Stabroek. Deze roman, bekroond met de Reinaertromanprijs 1963, is het eerste boek van een trilogie door de priester Armand Boni, thans pastoor in een parochie nabij Aken in Duitsland. De twee andere delen van de trilogie heten "De Duivelse Brug" (1964) en "Het Torment van Meester Servaes" (1965). In "De Paap van Stabroek" lezen we de lotgevallen van de breeddenkende Peter Collier, pastoor te Stabroek tijdens de strijd tussen protestanten en katholieken in de 16e eeuw. "De Duivelse Brug" verhaalt de geschiedenis van de Antwerpse peperkoning De Lantmeter, en "Het Torment van Meester Servaes" vertelt ons het bewogen leven van Servaes Van der Meulen, de toenmalige organist van de Antwerpse katedraal. Ofschoon de titel van het eerste en het tweede deel respectievelijk verwijzen naar

- Met Allerheiligen vochtig weer
Volgen sneeuwbuien, keer op keer.
- Op St.- Martijn (11 november)
Vuur en warme wijn.
- Vertoont november zich met snee
't Zal vruchtbaar zijn, ook voor 't vee.
- Maria's opdracht (21 november) klaar en hel
Maakt de winter streng en **fel**.
- Met St.- Katrijn (25 november)
Moeten de koeien aan de lijn.
- St.- Andries (30 november)
Brengt de vries.

- - - -
- Is december slecht gezind
Blijft de ganse winter een kind.
 - December koud en wel besneeuwd
Zo, maak maar grote schuren gereed.
 - Al wat komt voor nieuwjaarsdag
Is nog gène winterafslag.
 - Is Kerstmis vochtig en nat
Blijven ledig zolder en vat.
 - ~~Als~~ de dagen lengen
Zal de winter strengen.
- - - -

21 december

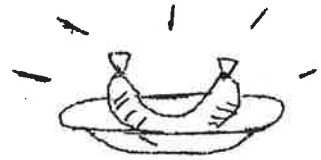
buitensluisdonderdag in 't school

NOVEMBERDECEMBERNOVEMBERDECEMBERNOVEMBERDECEMBERNOVEMBERDECEMBERNOV

VARKENSSLACHTEN

Van de reeds zovele eigenaardige beroepen en bezigheden die vroeger een niet onbelangrijke plaats in het volkse leven van de polder innamen, hoorde ondermeer het varkensslachten.

Het was een vak dat gehechtheid onder de mensen bood en op vertrouwen berustte; want het eiste een zorgvuldige bekwaamheid gezien de belangrijkheid die het zwijn voor het gezin inhield.

Het was een bestaanszekerheid voor de gure wintermaanden, wanneer de speykuip goed gevuld was. De slachter kende het voornamen van zijn taak en vatte die dan ook met zorgzaamheid op. Het gebeurde steeds op dezelfde, haast rituele manier.

Zo was het een vast begrip alsdat het varken, eens gestoken, zo hard en zo lang mogelijk moest kelen, men had de overtuiging dat men alzo het meeste bloed verkreeg en dus veel beuling kon maken. De slachter zou er zich wel voor gewacht hebben het dier een snelle dood te bezorgen, door bv. de slokdarm over te snijden. Het zou hem als een onbekwaamheid aange-rekend worden.

Alles in het slachten was niet even bloedig, het had ook zijn plezierige kanten, inzonderheid voor het jonge volkje. Deze stelde er bijzonder prijs op de blaas in haar bezit te krijgen, voor de rommelpot waar zij met oudejaarsavond een rondgang mee deden. Wanneer er nu meerdere knapen waren die het bewuste ding opeisten, dan maakte de slachter een einde aan de betwisting door voor te stellen dat diegene die zijn neus onder de staart duwde, alléén eigenaar werd. Doch alvorens het zo ver was, was er al heel wat voorbereiding vooraf gegaan. Op een uitgekozen plaats op het erf werd een bussel stro uitgespreid, waarop het doden moest gebeuren. De slachter leidde er het dier op, aan voor- en achterpoot gebonden,

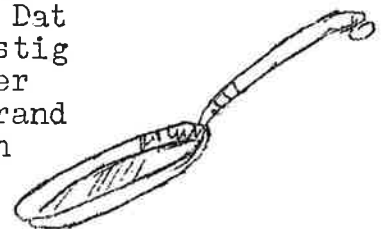

om het gemakkelijker neer te trekken. Met alle macht werd aan de touwen getrokken om de slachter gelegenheid te geven de goede steek toe te brengen. Met een koekepan werd het bloed opgevangen, in een emmer gestort waar men stelselmatig in roerde om het stoltten te voorkomen. Wanneer men eenmaal zekerheid had dat het dier dood was, werd er nog wat stro op uitgestrekt en de brand ingestoken, om de haren er geheel af te branden. Dit was dan ook een van de bijzonderheden waar de slachter volle aandacht aan schonk. moest het gebeuren dat het varken zich oprichtte in

volle brand, dan mocht hij er zeker van zijn dat zijn naam gemaakt was, dit in ongunstige zin. Dat viel soms wel eens voor bij iemand die te haastig te werk ging en eerder een gelegenheidsslachter was. Men bestatigde dat het varken genoeg gebrand had, wanneer de hoorn gemakkelijk van de tenen kon getrokken worden. Het zwijn kreeg dan een goede schrobbing en werd met behulp van gevlochten strobanden op de schaaf gelegd.

Alvorens het mes er werd ingezet, werd eerst een dikkop gedronken; een ander woord voor een borrel genever. Dan begon de keuring, de gebeurlijk neusoperatie van de bengels was dan al

verlopen.

De schatting van gewicht werd ook aan de slachter overgelaten, waar deze heel diplomatisch aan voldeed, want hij hoorde eerst gewoon af wat zoal het geacht van zijn klient was, en trad dan heel gemoedelijk diens zienswijze bij.

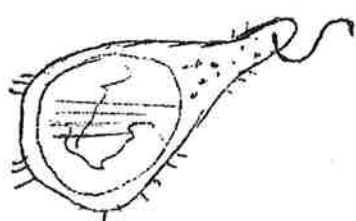

Gebeurde het slachten 's morgens, 's namiddags werd er gezouten, Worsten en beuling draaien was een geliefkoosde bezigheid voor de jongeren, die hiervoor graag een half dagje uit de school bleven. Reuzel smelten en beuling koken werd aan moeder de vrouw overgelaten.

Na een laatste (EET HEM MET SMAAK OP) trok de slachter verder, om bij de andere klienten hetzelfde te beginnen, eentonig en toch afwisselend.

Voor de eenvoudige lieden was het varkensslachten een voorname dag en in meerdere spreken uit de streek zijn er bewoordingen bewaard gebleven die er betrekking op hebben.

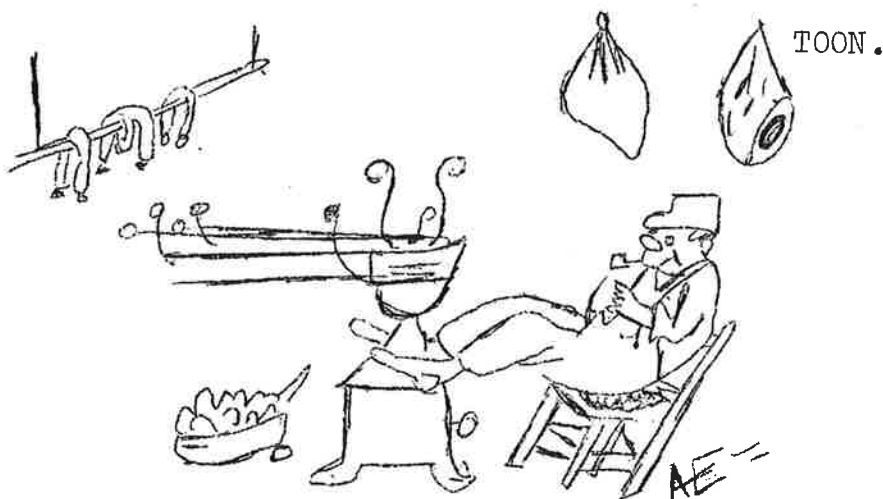
Iemand in 't zout leggen is iemand die in zijn oude dag wordt aangenomen om opgepast te worden en die er warmpjes inzit.

Hij denkt altijd dat een varken van achter opgegeten wordt, duidt een wantrouwig mens aan. Hij wacht tot 't varken geslacht wordt, dan is er warm water, geldt voor iemand die zich slordig en ongewassen vertoont.

Veel wijsheid lag er in die oude spreken en gezegden van onze ouderen, maar ze zullen ook weldra tot het verleden behoren, evenals de zo typische figuur die de varkensslachter was.

Ons blijft de herinnering, en het is steeds verkwikkend een aspect uit het verleden op te roepen.

Laat 't maar winteren.....

Spek in de kuip en d'hespen aan de zolder

Dà - doet - de - deur - dicht.....

SMAKELIJKSMAKELIJKSMAKELIJKSMAKELIJKSMAKELIJKSMAKELIJKSMAKELIJKSMAK

KLEINE GEDICHTJES - GROTE GEZICHTJES

- Vrouwtjes die fluiten
en koelen die loeien
laat die maar buiten
Want 't zijn er geen goeie
- Als de vrouwen niet meer zagen
de boeren niet meer klagen
en de pastoors niet meer vragen
Is de wereld in z'n beste dagen
- Klein joeng, kleine last
Grote joeng, grote last.
- 's Avonds grote knecht
En 's morgens den kop ni recht
- Wie kiekens houdt, alleen voor het ei
die, die heeft een kop gelijk ne kei
- Lawaaimakers en jannekakken -
hebben gewoonlijk lege zakken.
- Hoe hoger een aap wil klimmen en gillen
des te beter ziet men zijn blote billen.

KLEINE

GEDICHTJES

GROTE

GEZICHTJES.

///---///---///---///---///---///---///---///---///---///---///---///---///

Gelezen in het boek -
Polder en Kempen -
Bijdrage tot de Geschiedenis van Stabrouck.

- Verschillende gegevens
verzameld door
Jhr. A.P.A. Elias Van
Stabrouck

STABROUCK

blz. 147 - In 1435 had
Stabrouck 145 huizen,
en kon men de bevolking
op ongeveer 1.000 zielen
stellen. In 1526 bezat
het reeds 183 huizen
en ongeveer 1.300

zielen. Doch na de Nederlandse Beroerten in 1610 waren er nog geen 500 inwoners meer. Velen waren gevlucht of over de kling gejaagd... ..en dan verder op blz. 193-195 : enige punten uit de keur van 1609 opgesteld op 11 januari...bepalingen betreffende de toe te kennen vergoeding bij schade door "beesten" veroorzaakt.

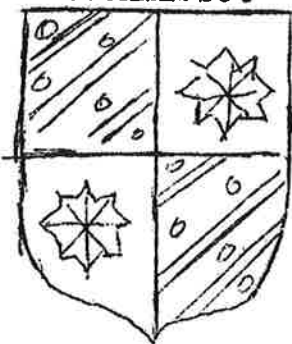
---Dat "nyemant den bal slaen oft met den bol en zal mogen werpen op het kerkhof, noch geenderhande spelen ende ooc met geen roers mogen schieten naer der kercke oft thoren.

---Men mocht van in "Julie tot Bamisse" geen varkens op de straten laten lopen.

---Voorts was men gehouden indien iemand "boomen sette op de straete vier voeten van andere erven verwijderd te blijven en "open gaten" te houden, om gevoeglijk met eenwagen op den weg te kunnen komen.

---Men mocht niet meer op straat gaan staan spreken indien de klok voor de mis geluid was.

---Onder de hoogmis was het verboden "gelagen te drincken in eenige herbergen onder Stabrouck, oft eenich spel hanteren onder de hoochmisse.

---Men mocht duiven, op landen die men in eigendom had, vangen of schieten.

---Vloeken en lasteren werden zwaar beboet.

---Men mocht geen riet- of houtmijten op het kerkhof plaatsen en er geen "beesten" op laten lopen.

Deze punten uit de keure van 1609 geeft wel een ruime kijk op het doen en laten der Stabroeek-naren eertijds.

Een huis waarin een welstellende familie woonde kon men vroeger aan 't volgende herkennen :

Er moesten twee "zwarte plekken" rondom 't huis zijn :
Eén aan de staldeur waar men een kar kolen had afgekap't en
d'ander achter de mestvaalt waar men 't varken gebrand had.

KWIRREL KWARREL

=====

Er kwam een bezoeker in het museum
Zijn 5 frank aan den inkom leùm
Hij nam een besluit
Deed zijn klonen uit
Merci, zei Flor, voor U een te Déum.
N'en vent ging van de estaminet
Recht naar den huis en kroop in 't bed
Dat was nou straf
Ja, hij is laf
Geen enkel pint heeft hij er verzet.
In de kaai lag n'en hele lange boot
Door zijn lengte was hij ook zo groot
Zijn naam: ik weet nie
Die ben ik vergeetie
Maar vol meisjes zat hij sapperloot.
De jachtjes kwamen in de kade aan
De douanen kwamen op het schip gegaan
Wat deden die nou
't Was van de kou
Voor n'en borrel lieten ze verstaan.
De club zette men 't onderste boven
't Was niet om te geloven
Niets bleef er staan
De kuis werd er gedaan
De werkers moet men er om loven.
Er kwam een heel oude vrouwe
Die voelde haar hartje verflauwe
Flor nam de fles
Gaf haar n'en dikkop of zes
Toen was ze heel gou weer de ouwe.

KEES

ENKELE MEDEDELINGEN

-Door het Davidsfonds Ekeren werd een nieuw heemkundig werk uitgegeven: "Pastoor De Vos en zijn Tijd". Het is een brok dorpsgeschiedenis geschreven door Hendrik Kanora.
U kunt inschrijven voor dit werk bij Karel Kanora te Ekeren, postrekening 5367.09.
Genaaïd : 140 fr.(120 fr. lid Davidsfonds Ekeren)
Gebonden: 175 fr.(155 fr. lid Davidsfonds Ekeren).
Ten zeerste aanbevolen.

- - - - -

-Van de heer J. Van Dort, Vice-Voorzitter van de Stichting Brabants Heem uit Breda (Nederland), ontvingen wij een schrijven waarin hij ons liet weten "met warme belangstelling kennis genomen te hebben van ons jongste nummer".
Wij danken de heer J. Van Dort en hopen contact te houden met de Stichting Brabants Heem uit Breda.

- Hebt ge ook de afbeelding van 't schilderij "t Zonnig Huisje" van Marten Melsen op de almanak van de K.V.A. gezien ? Emanuel de Bom zegt daarvan : zijn lieflijkste werk is misschien dat wat het zonnig huisje wordt genaamd en dat een ware hymne aan het huiselijk geluk mag heten.
- Aanwinsten voor het museum : oude brandweerwagen van de gemeente Ekeren (in bruikleen) dank zij de goede zorgen van de heren Karel Kanora en Roger Keukelinck. Dré en Kees zorgden voor een bichtstoel, een ronde tafel en een wolkammachine.
- Nu we het groot magazijn op de kade in gebruik hebben, zal met man en macht de slag "Groot Alaam" ingezet worden. Dus, kom maar af met boerenkarren, sjezen, enz...
- Al de nummers van ons bladje werden klaargestoofd in de keuken van Kees Van der Goten. Het rangschikken, het samenvoegen en de verzending heeft plaats aan de grote tafel van onze voorzitter in het Reigershof.
- In het voorjaar van 1967 zal het Poldermuseum een "Polderse Zoekrally" inrichten waaraan iedereen, zonder uitzondering, kan deelnemen. Verdere inlichtingen zullen volgen...

=====

